

Жиліна Карина Романівна,
студентка 2-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: *к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного права*
Берназ-Лукавецька О.М.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ АСТРЕНТУ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток технологій та науки ставить перед суспільством нові завдання, саме це призводить до важливих змін в усіх сферах суспільного життя. Для приведення чинного законодавства у відповідність із новим рівнем суспільних відносин в багатьох країнах Європейського Союзу проводиться розробка і прийняття нових кодексів та законів, здійснюється модернізація існуючих цивільно-правових кодифікацій з урахуванням європейських й універсальних міжнародних документів. Слід враховувати, що подібні нововведення повинні узгоджуватися зі світовою політикою та мають відповідати внутрішнім потребам країни.

Євроінтеграційна спрямованість України є головною причиною реформування вітчизняного законодавства. І сфера цивільних правовідносин не є винятком.

Більшість науковців вважають що чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) не відповідає сучасним тенденціям, та зауважують, що зараз існують необхідні економічні, політичні та правові передумови для початку процесу рекодифікації цивільного законодавства. Цей процес є важливою умовою для зближення правових механізмів ЦК України з підходами регулювання відносин у праві Європейського Союзу та підтримки одноманітності регулювання цивільних відносин. Рекодифікація має на меті внесення суттєвих змістовних і структурних нововведень в чинний ЦК України без створення нового. Впродовж останніх років в Україні ведеться активна робота щодо її запровадження: Уряд прийняв відповідні акти стосовно оновлення цивільного законодавства України, створено відповідну Робочу групу, та у 2019–2020 роках було розроблено та погоджено зміст Концепції оновлення ЦК України [1].

Проект Концепції оновлення Цивільного Кодексу України передбачає впровадження спочатку французького інституту *l'astreint* (астрента) – неустойки або пені за неналежне виконання рішення суду, що стягується на користь позивача. Пропонується ввести положення про судову неустойку (астрент), згідно з якими суд зможе за вимогою позивача зобов'язати відповідача сплатити грошову суму, якщо відповідач не виконає рішення суду.

Цей правовий інститут з'явився у французькому праві в кінці XIX ст., як результат прояву влади судді, який *ex officio* повинен був вирішити спір та забезпечити виконання рішення. Спочатку астрент не мав законодавчого закріплення, і застосовувався на розсуд судді. У 1972 році він знайшов відображення у Цивільному процесуальному кодексі Франції, де зазначалося що астрент призначається судом на власний розсуд та може бути скасовано через певний період часу [2].

Більш детальне визначення астрент отримав у нормах Кодексу цивільного виконавчого провадження Франції: а саме стаття L131–1 передбачала право суду застосовувати астрент за власною ініціативою, якщо із обставин справи прямо випливає необхідність забезпечити виконання рішення іншого суду. Також, статтею L131–2 встановлювалося, що розмір астренту не повинен залежати від розміру збитків, він мав характер прямого штрафу головною метою якого було змусити боржника виконати зобов'язання. Сума стягувалася на користь позивача, захищаючи його приватний інтерес [3].

Пізніше ідеї інституту астренту рецепіювали інші країни: в правовій системі Італії даний інститут з'явився у 2009 році, має більш вузьку сферу застосування, та стягнення астренту можливе лише за ініціативою сторони [4]. В Португалії *astreinte* був введений в 1983 р., і також застосовується за заявою позивача. Окрім цього, сума *astreinte* підлягає поділу порівну між позивачем та державою [5].

В Росії астрент не входить в суму збитків, що виникли в зв'язку з правопорушенням (порушенням договору), а носить суто примусовий характер. Окрім того, суд повинен встановити такий розмір астренту, щоб виконання рішення було більш вигідним для відповідача, аніж його невиконання та сплата астренту в подальшому [6].

Для імплементації даного інституту в українське законодавство необхідно провести аналіз класичного «французького» астренту та визначити його правову природу. Загалом, до головних рис інституту астренту можна віднести такі:

- суд має право застосовувати астрент за власною ініціативою, та навіть стосовно рішення іншого суду;
- присуджується за невиконання обов'язку в натурі;
- розмір астренту не залежить від розміру збитків;
- при встановленні суми враховується ступінь вини особи;
- є допоміжним засобом, що забезпечує своєчасне виконання судових рішень.

Таким чином, за своєю правовою природою астрент є цікавим способом стимулювання боржника до виконання обов'язків, адже він зобов'язує боржника виплачувати суму основного боргу та пені, розмір яких збільшується кожен день, до моменту повного виконання покладених на особу обов'язків.

Потрібно вирішити низку проблемних питань, зокрема, на чию користь буде стягуватися астрент – державного бюджету чи сторони? Вважаємо, що правильним буде стягнення суми на користь сторони, адже держава не повинна бути зацікавлена в отриманні прибутку.

Наступне питання – за якими критеріями буде визначатися розмір компенсації? Якщо зобов'язання, його предмет мають грошову оцінку, доцільно встановлювати суму, що буде її перебільшувати. Стосовно зобов'язань в яких неможливо провести грошову оцінку, суд повинен враховувати вимоги сторони або визначати розмір астренту за власним переконанням.

Також важливо визначитися з якого моменту буде відбуватися нарахування присудженої суми: з моменту набрання рішенням законної сили, чи після спливу певного терміну, необхідного для добровільного виконання судового рішення.

Незважаючи на вищезазначені проблеми, застосування астренту в Україні може стати додатковим стимулом для виконання судових рішень добровільно та якнайшвидше. На основі аналізу іноземних положень про астрент можна дійти висновку, що він є важливим та

ефективним способом для виконання судових актів, але неоднозначність його правової природи призвела до різних підходів при визначенні даного інституту.

Таким чином, враховуючи зарубіжний досвід, вважаємо за доцільне доповнити ЦК України положеннями про астрент, але для належного функціонування даного інституту слід детально проаналізувати його правову природу та дійти однозначного висновку щодо проблемних питань.

Література:

1. Концепція оновлення цивільного кодексу України. URL: https://yuricom.com/legal_news/new_legislation/kontseptsiiia-onovlennia-tsyvilnoho-kodeksu-ukrainy/
2. Лоренц Д. В. Астрент в правовой системе России. Законодательство. 2015. № 9.С. 13–21.
3. Code des procedures civiles d'execution. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000025026698/>
4. Codice di procedura civile (Pubblicato il 22/05/2006, aggiornato il 26/02/2016). URL: <https://www.altalex.com/>
5. Código civil português (Atualizado até à Lei 59/99, de 30/06). URL: https://www.cascais.pt/sites/default/files/anexos/gerais/codigo_civil_atualizado_ate_a_lei_59_99_.pdf
6. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 24.03.2016 N7 (ред. от 22.06.2021) «О применении судами некоторых положений Гражданского кодекса Российской Федерации об ответственности за нарушение обязательств». URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_195783/137415694d421422854b97e7ae908c8d9f31546b/